

Opetusministeriölle

Viite: opetusministeriön lausuntopyyntö 1.3.2007

Asia: TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTELMÄN ARVIOINTI JA
TEKIJÄNOIKEUSLAINSÄÄDÄNNÖN KEHITTÄMINEN

Museovirasto lausuu keskustelumuistiosta seuraavaa:

Yleistä:

Museovirasto toivoo, että tekijänoikeusasiat hoidetaan jatkossakin opetusministeriössä. Koulutusta ja tiedotusta tekijänoikeuksista tarvitaan lisää valtionhallinnossa.

Museovirasto katsoo, että tekijänoikeuksien kehittäminen on tärkeää museoiden ja arkistojen kannalta. Museoilla on rajoitetut resurssit, joten liian tiukasti säädetty käyttäjän oikeudet vaikeuttavat aineiston saavutettavuutta. Museoalan edun mukaista on lainsäädännön selkeys. Epävarmuus tekijänoikeuksista rajoittaa ja ohjaa museoiden kokoelmapolitiikkaa. Erityisesti valokuvien käyttöä vaikeuttaa epäselvyys siitä mikä on itsenäinen ja omaperäinen teos. Teoskynnys tulisi määritellä tarkemmin.

Kulttuuriperintöalan tarpeet tekijänoikeuslainsäädännön kehittämiseksi lähtevät kansalaisten muuttuvista tarpeista. Nyky-yleisö odottaa alan tarjoavan tietoa suomalaisista valokuvista ja valokuvataiteesta julkisissa tietoverkoissa. Verkkoluetteloiden avulla voidaan palvella yksittäisiä tiedontarvitsijoita, opetus- ja tutkimusryhmiä ja kulttuuriteollisuuden palveluksessa toimivia valokuvankäyttäjiä. Ammattivalokuvaajien ja valokuvataiteilijoiden panos tässä sisällöntarjontahankkeessa on korvattava tekijänoikeusjärjestöjen ja opetusministeriön neuvottelemalla sopimuslisenssillä, joka kattaa julkisrahoitteisen kulttuuriperintöalan kuvankäytön.

Kulttuuriperinnön käsite puuttuu tekijänoikeuslaista. Laki on säädetty viihdeteollisuuden näkökulmasta. Lähtökohta näkyy keskustelumuistiassa käytetyssä roolijaossa tekijä - käyttäjä – kuluttaja. Arkistojen ja museon osalta ketjun loppupäässä ei ole kuluttaja vaan kansalainen, joka hankkii tarvitsemaansa tietoa kuvina tai muussa muodossa. Kulttuuriperintöala, eli julkisesti rahoitetut museot, kirjastot ja arkistot, hankkivat käyttöoikeuksia välittääkseen tietoa kuvallisesta perinnöstämme. Arkistokuvia myymällä ei pystytä kattamaan niitä kustannuksia, joita syntyy luetteloinnista, konservoinnista, digitoinnista ja pitkäaikaissäilytyksestä. Museoiden kuvamyynti ei ole kannattavaa liiketoimintaa. Tämä näkyy selkeästi suurien kuva-aineistojen hallitsevien yritysten halussa siirtää vanhempi kuva-aineisto museoihin ja julkisesti rahoitettuihin kokoelmiin. Kulttuuriperintöalan kehittämisen sopimuskulttuuri periytyy muistiorganisaatioiden roolista kansallisen identiteetin ylläpitäjänä: valtaosa aineistosta on lahjoitettu, jotta ne

olisivat yhteisessä käytössä rakentamassa ja valistamassa kansakuntaa. Tämä jälleenrakennusvuosista periytyvä yhteisöllinen ajattelu on unohtumassa ja ilmeisessä ristiriidassa sisältöjen yksityistämisen kanssa. Sisältöjä lahjoittaneiden alkuperäisen toivomuksen mukaan kulttuuriperinnön on oltava tulevaisuudessakin helposti kansalaisten saatavilla asuinpaikasta riippumatta.

Tekijänoikeuden kohdistumisesta

Periaatteellisella tasolla pitäisi siirtyä käyttöoikeuteen kappaleen omistamisoikeuden asemasta. Kerran ostetun käyttöoikeuden tulisi oikeuttaa käyttämään kohdetta teknisestä välineestä riippumatta. Tekijänoikeuden ei enää tulisi kohdistua fyysiseen tuotteeseen, vaan ostettavana / myytävänä olisi oikeus käyttää kohdetta joko pysyvästi tai määräajan. Tekniikka kehittyy niin nopeasti, että tekijänoikeutta ei enää voi sitoa tiettyyn formaattiin tai tekniseen tuotteeseen. Käyttöoikeuden tulisi olla teknologiariippumatonta.

Hyvitysmaksu

Hyvitysmaksujärjestelmä on epäoikeudenmukainen ja vanhentunut käytäntö. Se että, jotakin teknistä laitetta voi käyttää tekijänoikeuden alaisen materiaalin taltioimiseen tai monistamiseen ei ole riittävä peruste kyseisen tuotteen ylimääräiseen verottamiseen hyvitysmaksujen muodossa. Se, että esimerkiksi CD tai DVD-laitteita samoin kuin vastaavia tyhjiä levykkeitä verotetaan sillä perusteella, että joku voi niitä jossakin tilanteessa käyttää tekijänoikeuksien loukkaamiseen, ei ole kestävä peruste. Samaan aikaan esimerkiksi radioita, kopiokoneita tietokoneita tai vaikkapa siirrettäviä kovalevyjä ei samoin perustein veroteta. Käytännössä tämä hyvitysmaksujärjestelmä kohdistuu vain tiettyihin tuotteisiin.

Tekijänoikeuksien rajoittaminen

Tekijänoikeuksien rajoittaminen on selvästi perusteltua tietyissä tilanteissa. Yksi on kohteiden käyttö museoissa. Museoiden välinen yhteiskäyttö tulisi samoilla perusteilla olla tekijänoikeudesta riippumatonta. Esimerkiksi museokokoelmajärjestelmien yhteiskäyttö museoiden kesken tulisi olla tekijänoikeuskorvauksista vapautettua. Tällainen yhteiskäyttö palvelee esimerkiksi kuva- tai valokuvataiteilijoiden etua, koska se helpottaa näyttelyiden tekemistä ja siten lisää taitelijan tunnettuvuutta.

Yleinen sopimuslisenssi

Yleiset sopimuslisensioinnit on ehdottomasti kannatettava asia. Yleinen sopimuslisenssi todennäköisesti selkeyttäisi tilannetta ja lisäisi sisältöjen saatavuutta eri kanavissa.

Yleinen sopimuslisenssi helpottaa tekijänoikeuksien hallintaa ja mahdollisten korvauksien maksamista. Se säästää huomattavasti työtä sekä tekijänoikeuden omistajien, tekijänoikeusjärjestöjen ja tekijänoikeuden alaisten kohteiden käyttäjien ja esittäjien (esimerkiksi museot) kohdalla.

Julkiset taidevarannot

Aidattujen puutarhojen ajatus on merkittävä edistysaskel ja parannus tämänhetkisen tekijänoikeuslainsäädännön ja –käytäntöjen muodostamaan

tilanteeseen, jossa museot ja niiden kokoelmat ovat monin tavoin ongelmallisessa asemassa.

Rajaus julkisessa omistuksessa olevaan taidevarantoon kohtelee epätasa-arvoisesti julkisin varoin tuettuja laitoksia, joista vain osa on valtion ja kuntien omistuksessa; kuitenkin niiden kaikkien tulee olla yleisölle avoimia. Keskustelumuistiossa käytetty muotoilu rajaisi monet erittäin merkittävät taidemuseot, esim. Serlachiuksen taidemuseon, ”julkisen taidevarannon” aidatun puutarhan ulkopuolelle. Tulisi tutkia vakavasti mahdollisuutta laajentaa tämä osio koskemaan vähintään valtionosuutta saavia yksityisiä museoita.

Samainen kohta painottaa korostetusti taidemuseoita ja –kokoelmia, ja jättää samalla lähes huomiotta sellaisen kulttuurihistoriallisen esineistön, johon kohdistuu tekijänoikeuksia, sekä valokuvat.

On myös syytä huomauttaa, että tekijänoikeushallinnossa sivulla 50 käytetty rajaus poikkeaa edellä kuvatusta siten, että digitaalisten käyttöoikeuksien hankinta –osioissa otetaan huomioon laajasti valtion rahoituksen piirissä olevat museot.

Yksityiskohtaisia kommentteja

[4] Pitääkö lakia muokata tekniikan ja jakelun ehdoilla vai sisältöjen ehdoilla?

Lakia pitää muokata sisältöjen ehdoilla, tekniikasta ja jakelukanavista riippumatta siten, että mahdollisimman helposti olisi saatavilla sisältöjä, joita voitaisiin jakaa joko vapaasti tai maksua vastaan.

[11] Tuleeko Suomen tekijänoikeuslakiin ottaa- ja millainen työsuhteessa syntyneiden teosten oikeuksien siirtämistä koskeva erityissäännös?

Lain tasolla tulisi määritellä selkeästi että työ- tai virkasuhteessa tehdyn työn käyttöoikeus kuuluu työnantajalle. Tämä vastaa nykyistä käytäntöä.

[20] Onko oikeuksia ja niiden rajoituksia koskevien säännösten osalta kehittämistarpeita? Jos on, niin millaisia?

Kuten keskustelumuistiossakin todetaan, tarkistamista ja laajentamista on syytä aktiivisesti edistää kirjasto-, arkisto- ja museokäytön osalta.

[43] Voitaisiko meillä säätää ”yleinen sopimuslisenssi”, joka korvaisi nykyiset sektorisäännökset ja laajentaisi periaatteen käyttöalaa kaikille aloille, joilla on edellytyksiä tällaisiin sopimuksiin?

Yleinen sopimuslisenssi todennäköisesti selkeyttäisi tilannetta ja lisäisi sisältöjen saatavuutta eri kanavissa.

[75] Miten tekijänoikeusmerkintöjen ja -ilmoitusten käyttöä voitaisiin parhaiten edistää?

Tulisi laatia suositukset tekijänoikeusmerkintöjen kehittämisestä ainakin yliopistoissa ja valtionhallinnossa. Tämä helpottaisi sekä oikeuksien haltijoiden että aineistojen käyttäjien toimintaa.

[77] Millä tavoin OS- ja CC-periaatteita voitaisiin soveltaa ja niiden käyttöä edistää tekijänoikeudellisessa sopimustoiminnassa?

Creative Commons -järjestelmän soveltuvuutta valtionhallinnon tuottamien ja hankkimien aineistojen yhteydessä tulisi selvittää ja mikäli sen käyttö selkiyttäisi aineistojen käyttöä, ryhtyä aktiivisesti kehittämään hallittuja käytäntöjä CC-järjestelmän hyödyntämisessä.

Museovirasto toivoo että nämä sen esittämät näkökohdat otetaan huomioon asian jatkovalmistelussa.

Pääjohtajan sijaisena,
hallintojohtaja

Heikki Halttunen

Esittelijä

Carolina Ansinn